

[Prohlášení k situaci v Národní knihovně ČR \[1\]](#)

Autor:

- [SDRUŽENÍ KNIHOVEN ČESKÉ REPUBLIKY \[2\]](#), [SVAZ KNIHOVNÍKŮ A INFORMAČNÍCH PRACOVNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY \[3\]](#), [ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNICKÁ RADA ČR \[4\]](#)

Číslo:

- [2017, ročník 26, číslo 2 \[5\]](#)

Rubrika:

- [Ústřední knihovnická rada \[6\]](#)

Klíčová slova:

- [Národní knihovna ČR \[7\]](#)

V souvislosti s uvedením nového generálního ředitele Národní knihovny ČR do funkce bylo vícekrát konstatováno, že je nezbytné řešit především problémy související s investiční výstavbou a odměňováním pracovníků. Jsme přesvědčeni, že problém Národní knihovny je mnohem hlubší a dotýká se především plnění jejích základních funkcí. V této souvislosti konstatujeme:

- Národní knihovna nemá dostatek finančních prostředků na nákup nové literatury. V roce 1997 byla konstatována kritická situace Národní knihovny v oblasti financování nákupu literatury do knihovního fondu. Na základě rozhodnutí tehdejšího ministra financí Václava Klause dostává NK od tohoto roku účelovou dotaci na nákup literatury ve výši 15 mil. Kč. Do dnešní doby výše této dotace zůstala beze změny, zatímco inflace stoupla o 40 % a ceny zahraniční literatury se zvýšily ještě razantněji.
- Národní knihovně chybí skladovací kapacity pro ukládání nových přírůstků. V současné době je v bednách, tj. nepřístupno uživatelům, uloženo cca 400 000 knihovních jednotek. Bedny jsou často uloženy mimo skladovací prostory, tj. v kancelářích, na chodbách či únikových prostorách. Celkově zanedbaný depozitář v Neratovicích je umístěn v blízkosti Spolany Neratovice v zátopové oblasti.
- Rekonstrukce Klementina probíhá již od roku 2010 a neustále se protahuje. Manažerský přístup k řízení a neustálé střídání ředitelů a návazného managementu Národní knihovny je příčinou neschopnosti instituce připravit a realizovat rozsáhlé investiční akce. Příprava a realizace staveb se neúměrně prodlužuje a prodražuje. Knihovna a její pracovníci působí v trvalém provizoriu, což má především vliv na kvalitu služeb veřejnosti.
- V roce 2008 Ministerstvo kultury definitivně upustilo od záměru výstavby nové knihovny. Bylo to politické rozhodnutí, které nebylo podloženo odbornými argumenty. Klementinum, hlavní objekt Národní knihovny, má statut národní kulturní památky, z čehož vyplývá, že zde není možnost jakékoliv prostorové expanze. Klementinum není možné plně přizpůsobit požadavkům moderní knihovny 21. století. Statika objektu je narušena a v závěru

rekonstrukce bude v Klementinu k dispozici nižší objem knihovních fondů, než tomu bylo v minulosti. Trvalé převážení statisíců knih mezi Klementinem a depozitářem v Hostivaři má negativní vliv na služby veřejnosti a ohrožuje ochranu a systematickou správu knihovních fondů.

- Česká republika je jednou z mála zemí, které si během své historie nebyly schopny postavit moderní objekt své národní knihovny.
- Knihovna nemá dostatek finančních prostředků na vazbu periodik a brožovaných knih. Rozsáhlé množství nejnovějších periodik je uloženo v bednách a je nepřístupné uživatelům. Rozsah ochranných vazeb byl v posledních desetiletích redukován na minimum, což má negativní dopady na dlouhodobé uchování uložených knih a časopisů.
- Rostoucí část nakladatelské produkce je v současné době vydávána v elektronické podobě. Odhaduje se, že od roku 2010 bylo vydáno nejméně 15 000 titulů elektronických knih, v současné době vychází cca 1 690 titulů periodik v elektronické podobě. V Národní knihovně není k dispozici potřebná infrastruktura a personální zajištění, aby elektronické knihy a časopisy byly systematicky shromažďovány, zpracovány, trvale uchovány a zpřístupňovány. Dochází tak k rozsáhlým ztrátám kulturního a vědeckého dědictví.
- Shromažďování a trvalé uchování digitální vydavatelské produkce není legislativně zajištěno. V současné době je v Poslanecké sněmovně věcně neúplný vládní návrh na změnu legislativy povinného výtisku. Návrh nezahrnuje povinné odevzdávání elektronických periodik.
- V knihovnách ČR probíhá od poloviny 90. let minulého století digitalizace knihovních fondů. Náklady na digitalizaci dosáhly nejméně 800 mil. Kč. Digitalizováno bylo přibližně 500 000 knihovních jednotek, ale pouze omezená část autorsky volných děl je k dispozici volně na internetu. Nejnovější novela autorského zákona č. 121/2000 umožňuje uzavírání hromadných licenčních smluv na zpřístupnění digitalizovaných knih a časopisů prostřednictvím knihoven. Národní knihovna ale nemá vybudovanou infrastrukturu, která by umožnila zpřístupnění této části kulturního a vědeckého dědictví.
- Národní knihovna nemá vybudovanou dostatečnou a certifikovanou infrastrukturu pro trvalé uchování digitalizovaných dokumentů. Podle původního záměru projektu Národní digitální knihovny měla Národní knihovna zajišťovat trvalé uchování pro krajské a další knihovny v rámci ČR. Tato funkce není naplněna. I v tomto případě hrozí ztráta kulturního dědictví.
- Podstatná část archivních tištěných knihovních fondů je ohrožena rozpadem kyselého papíru, jedná se zejména o novinovou a knižní produkci 19. a počátku 20. století. Národní knihovna nemá vybudované kapacity na odkyselování a záchranu těchto dokumentů. Noviny, knihy, časopisy se rozpadají nebo jsou ohroženy zničením.
- Zkušenosti knihoven ve světě ukazují, že představy o tom, že je možné plně či alespoň v podstatné míře nahradit tištěné knižní publikace digitální formou, se nenaplnují. V oblasti odborné a vědecké se to týká především humanitních a společenských vědních oborů a celé oblasti beletrie. Se značným objemem tištěné produkce (stagnujícím či pravděpodobně jen mírně klesajícím) je třeba minimálně ve střednědobém výhledu počítat i ve vztahu k dalším kategoriím publikací.
- Vznik digitálních dokumentů, jejich dynamický růst a jejich rozšíření v celé společnosti je

historickým faktem, na který musí všechny národní knihovny aktivně reagovat. Dosavadní poznatky naznačují, že shromažďování, zpracování, trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů pro současné a budoucí generace je odborně, technicky a finančně mimořádně náročné. Je nezbytné hledat nová řešení, vybudovat novou infrastrukturu, i když je zřejmé, že řada problémů není zatím v celosvětovém měřítku vyřešena. Tento fakt musí Ministerstvo kultury reflektovat při rozhodování a financování Národní knihovny.

Všechny výše uvedené problémy mají dlouhodobý charakter, nelze je vyřešit ze dne na den, o situaci Národní knihovny je Ministerstvo kultury průběžně informováno. Východiska jsou zahrnuta ve vládních materiálech Státní kulturní politika na léta 2015 až 2020 a Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2017 až 2020, ale reálné řešení stále nepřichází. Stagnace Národní knihovny nemá vliv pouze na přímé služby uživatelům a návštěvníkům, ale dotýká se negativně služeb většiny knihoven v České republice.

Národní knihovna ztrácí v očích knihovníků pozici lídra, pozici, na kterou jsme my, z ostatních knihoven hrdí. Ztrácí svou národní i mezinárodní prestiž. Nenaplnuje roli knihovny, o které víme, že české knihovnictví směřuje správným směrem, knihovny, o kterou je možno se odborně opřít. Je v ní však mnoho zaměstnanců, kteří přes všechny potíže o udržení a rozvoj všech rolí Národní knihovny každodenně bojují. A proto – a to v neposlední řadě, se smutkem vnímáme, jak je promarňován potenciál mnoha odborníků, kteří v knihovně dlouhá léta pracují a odevzdávají jí vše ze svého umu, energie.

V Praze dne 9. 6. 2017

PhDr. Vít Richter v. r.
Předseda Ústřední knihovnické rady ČR
vit.richter@nkp.cz [8]

RNDr. Tomáš Řehák v. r.
Předseda Sdružení knihoven ČR
reditel@mlp.cz [9]

Mgr. Roman Giebisch v. r.
Předseda Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR
roman.giebisch@nkp.cz [10]

URL zdroje: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-2/prohlaseni-k-situaci-v-narodni-knihovne-cr>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-2/prohlaseni-k-situaci-v-narodni-knihovne-cr>
- [2] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/sdruzeni-knihoven-ceske-republiky>
- [3] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/svaz-knihovniku-informacnich-pracovniku-ceske-republiky>
- [4] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/ustredni-knihovnicka-rada-cr>
- [5] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2017-rocnik-26-cislo-2>
- [6] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/rubriky/ustredni-knihovnicka-rada>
- [7] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/narodni-knihovna-cr>
- [8] <mailto:vit.richter@nkp.cz>
- [9] <mailto:reditel@mlp.cz>
- [10] <mailto:roman.giebisch@nkp.cz>